

Портницька Наталія

кандидат психологічних наук,
доцент,

Долінчук Ірина

студентка 6 курсу
соціально-психологічного
факультету

ОБРАЗ СІМ'Ї У СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Вже з XIX століття сім'я стає об'єктом систематичних досліджень серед науковців. Однак, напрацювання, які стосуються як образу сім'ї в цілому так і образу шлюбного партнера, є відносно новими у психологічних пошуках.

Уявлення про сімейні стосунки формуються під впливом низки взаємодіючих чинників: віку, мотивації, сімейного статусу, досвіду спілкування у батьківській сім'ї, соціального оточення. Їх варіативність залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів суспільного середовища, та зумовлює відмінності на індивідуальному рівні особистості. Про вплив батьківської сім'ї говорять Е. Берн («життєвий сценарій», який формується в дитинстві), Е. Фром (сімейні установки, що супроводжують індивіда у власному подружньому житті), Є.І. Головаха, Н.В. Паніна (традиції батьківської родини). На важливості вікової складової, для формування реалістичних уявлень про сімейні взаємовідносини, наголошують І.С. Кон, А.М. Обозова, М.М. Обозов. Трансформацію мотивів, що спонукають до шлюбу, описують А.Б. Добрович, Л.Б. Шнейдер. Додаткового дослідження потребують актуальні тенденції у побудові образу сім'ї у свідомості сучасної молоді. Ми передбачаємо, що змістове наповнення образу сім'ї залежатиме від досвіду сімейних стосунків молодих людей.

Дослідження образу сім'ї здійснене за допомогою вільного асоціативного експерименту. Порівняльний аналіз образу сім'ї у свідомості молодих людей з різним досвідом сімейних стосунків дозволив виявити загальні тенденції та специфічні риси уявлень про сучасну сім'ю. Так, описуючи сім'ю дівчата, що перебувають у **незареєстрованому шлюбі**, так званому цивільному, в цілому послуговуються позитивними, емоційно забарвленими категоріями («взаємність», «кохання», «весілля, сім'я», «відпочинок», «щастя», «тепло»), які відображають уявлення про «подружнє» щастя, ознаками якого є почуття, підкріплені офіційною реєстрацією. Однак вибудовуючи свої теперішні стосунки на засадах кохання і розуміння, характеризуючи їх як міцні й вірні, дівчата відмічають важливість спільного виконання сімейних обов'язків. Вони також усвідомлюють недосконалість таких відносин, що, ймовірно,

зумовлена спільним побутом («не завжди ідеальні, але я вірю, що це моя людина», «щоденна робота над собою») і проєктують їх в майбутнє сімейне життя («сім'я – наступний крок», «попереду»).

Досліджувані, які перебувають в **офіційному шлюбі**, позиціонують сім'ю, як відносини, побудовані на взаємній відповідальності та повазі, що виражається через підтримку, терпіння і турботу. Поєднання цих складових може вважатися запорукою міцної й гармонійної сім'ї. Велика частота поняття «щастя» свідчить про його цінність в подружніх взаємовідносинах та сприймається як єдність почуттів кохання і довіри. Слід зазначити, що усі досліджувані вказували на наявність дітей, як окремої, і досить важливої, складової сімейних стосунків. Висока значимість дітей, ймовірно, зумовлена тим, що досліджувані вже ідентифікують себе з роллю матері або саме готуються до виконання батьківсько-виховних функцій (аналізуючи інформацію про сімейний стан, вказану в опитуванні).

Отже, образ сім'ї у свідомості заміжніх жінок існує як єдність відповідальності, кохання і виховання дітей, що частково відповідає моделі сім'ї, представленій у роботах В.М. Дружиніна, де фундамент сімейних стосунків це – відповідальність, емоції та прийняття влади. Відсутність понять, які описують розподіл влади в сім'ї, є однією з передумов конфліктів у стосунках, що підтверджується відповідями про побутові негаразди – нерівноцінний поділ обов'язків.

Аналізуючи уявлення про сімейне життя у свідомості юнок, які перебувають у **романтичних стосунках** (зустрічаються), ми з'ясували, що основною сімейною цінністю для них є тісний емоційний зв'язок між партнерами, який ґрунтується на почуттях кохання, підтримці і повазі один до одного. Взаємність вони вбачають через розуміння і допомогу. Сім'ю дівчата сприймають як комфортне й затишне місце втечі від труднощів і негараздів зовнішнього світу, через що високо поцінують виконання спільної діяльності: свята, подорожі, та виконання домашньої роботи, спільне вирішення проблем, однакові інтереси і якомога більше проведення спільного часу. Тому неспівпадіння характерів, поглядів на життя і цілей, емоційна холодність (егоїзм, байдужість, ігнорування, замовчування проблем) гостро переживається юнками, які сприймають конфлікт з усіма аспектами його негативного забарвлення: «сварка», «депресія», «ненависть», «злість», «агресія», «відчай».

Ставлення **юнаків, які перебувають у стосунках** (зустрічаються), дещо відмінне від того, як це бачать дівчата, адже сімейне життя вони розглядають не лише через єдність духовних складових, а й через високу цінність матеріальних компонентів. Вони відмічають важливість фінансового достатку, сприймаючи його як власне сімейно зобов'язання («спільне житло», «фінансове

благополуччя», «хороша робота»). Основою ж міцних сімейних стосунків є взаємне кохання, що ґрунтується на підтримці, турботі, довірі і розумінні. Високу значимість мають діти, адже їх відмічають усі досліджувані. Однак варто зауважити, що в свідомості юнаків сім'я сприймається як переломний етап в житті і означає різкі зміни для власної особистості («спільні плани», «штамп в паспорті», «відмова від відпочинку з друзями», «відмова від старих звичок»), що може бути причиною пізнього узаконення стосунків. Варто також відмітити неоднозначне ставлення до розподілу влади в шлюбі. Одна частина досліджуваних акцентує увагу на рівноправності і спільному виконанні обов'язків («спільний побут», «колективне прийняття рішень»), інша – розцінює себе як лідера у відносинах, якому дружина повинна підпорядковуватись («буде прибирати», «приготує їсти», «завжди є, що їсти»). Важливою частиною взаємовідносин для хлопців є і сексуальна сфера, яка водночас може бути однією з причин конфліктів («незадоволення сексом», «зрада»). Загалом, порушенням сімейного благополуччя хлопці вбачають у дисбалансі вище виділених складових сімейних стосунків.

Образ сім'ї у свідомості **незаміжніх дівчат**, які презентують себе як самотніх, певною мірою формується через досвід привнесений із батьківської родини, як зразка сімейних відносин («родинне тепло»). Ймовірно, через це важливим для дівчат є баланс господарсько-побутової та батьківсько-виховної функцій («спільний побут», «діти», «жити для коханого й дітей», «продовження роду»). Дівчата несвідомо ідентифікують себе з майбутнім чоловіком («спільне прізвище») та високо цінують прагнення знайти в партнерові ті якості і характеристики, які прокладуть шлях до взаєморозуміння, через спільні справи, інтереси та захоплення. Ця категорія досліджуваних відмічає важливість матеріального статку для створення гармонійного клімату в сім'ї (гроші, власний будинок, спільний бюджет) та цінність емоційного контакту з подружнім партнером (щирість, тепло, довіра, підтримка, любов).

Юнаки акцентують увагу на духовній складовій. У сімейних стосунках вони поцінують тепло, підтримку, любов, злагоду, ніжність, радість, розуміння. На їх думку, це «фортеця», «власний світ», що об'єднує чоловіка, дружину, дітей та батьків. Однак, ймовірно, через далеку перспективу узаконення відносин, сімейне життя усвідомлюється слабо і сприймається дещо інфантильно та стереотипно («це цікаво», «сім'я – це люди»).

Таким чином, **образ сім'ї** у свідомості досліджуваних постає як єдність емоційно-духовної (кохання, тепло, затишок, комфорт), сексуально-інтимної та матеріальної складових (фінансове благополуччя, власне житло). Високої значимості набуває бажання

мати дітей. Для досліджуваних, які не мають досвіду подружніх відносин або на даному етапі життя взагалі не перебувають у стосунках, уявлення про сім'ю великою мірою формуються через призму батьківської родини.

Література

1. Головаха И.Е. Психология человеческого взаимопонимания / Головаха И.Е., Панина Н.В.– К. Политиздат Украины, 1989. – С.30.
2. Дружинин В.Н. Психология семьи / В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2007. – 176 с.
3. Кон И.С. Психология ранней юности – М: Просвещение, 1989 – 254с.
4. Москвичева Н.Л. Образ семьи и его динамика до геронтогенеза / Ананьевские чтения – 2003: материалы научно-практ. конф. 28-30 окт. 2003 г. – СПб.: СПбГУ, 2003. – 215с.
5. Обозов Н.Н. Семейно–брачные и родственные отношения / Обозов Н.Н. – М.: Просвещение, 1990. – 287с.

Ружицька Ірена

магістранта НПУ

імені М.П.Драгоманова

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА КОНФЛІКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Конфліктологічна компетенція, як володіння системою знань про конфлікт, створює передумову для формування прагнень застосувати отримані знання в житті, для вирішення проблем самовдосконалення як індивідуального, так і професійного рівня. Виходячи з того, що специфіка емпіричного пізнання якраз і проявляється в тому, що за відсутності цілісного відбиття об'єкта, а окремим його елементам надається значення загальності, науковцями й використовуються різноманітні поняття: компетенція, компетентність, конфліктна, конфліктологічна. Конфліктологічна компетентність розглядається як когнітивно-регуляторна підсистема професійно значущої сторони особистості, що включає відповідні спеціальні знання та вміння. Конфліктологічна компетентність - це здатність дійової особи (організації, соціальної групи, громадського руху і т.д.) в реальному конфлікті здійснювати діяльність, спрямовану на мінімізацію деструктивних форм конфлікту [2].

Конфліктологічна компетентність може бути розглянута на двох рівнях:

- здатність до розпізнавання ознак того, що сталося, його оформлення для утримання втіленого в ньому протиріччя, і володіння способами регулювання для вирішення конфлікту;